

SOSYAL HİZMET MEVZUATI

TEMEL KAVRAMLAR

Mevzuat

Geniş anlamda sağlık, eğitim, adalet mevzuatı gibi mevzuat sosyal mevzuattır. Ancak, mevzuatın derlenmesinde sosyal mevzuat denildiğinde **daha çok** sosyal hizmet alanlarıyla ilgili mevzuat anlaşılmalıdır. Bu alanlar da sosyal çalışmanın ilgi alanı olan konulardır. Örneğin, çocuk, genç, yaşlı, kadın, engelli, tutuklu ve hükümlü, hasta, alkolik, madde bağımlısı... vb. konularında yazılı hukuk kurallarının tümü sosyal hizmet mevzuatıdır. Sosyal hizmet mevzuatının içinde sadece bu saydığımız konular değil, o alanlarda çalışan mesleklerle ilgili mevzuat ile o alanlarda kurulu olan kamu, yerel, özel ve sivil örgütlenmelerin kurulma ve işletme mevzuatı da girer.

Hukuk

Hukuk haklar sözcüğünün çoğuludur, ancak çok daha geniş bir anlam yüklenmiştir. Bir toplumun düzen ve kurallar içinde sağlıklı yürümesi için gerekli tüm yazılı kurallara hukuk denir. Hukuksuz toplumda kaos olur, yani kargaşa olur, düzen olmaz. Bu anlamda hukuk düzen demektir aynı zamanda.

Toplumsal Düzen Kuralları

Tarihte toplumsal düzen kuralları denildiğinde din, ahlak, görgü ve yazılı hukuk kuralları anlaşılır. Bu tarihsel süreci iyi kavrayınca bugün geçerli olan yazılı hukuk kurallarını anlamak daha kolaylaşır. Yazılı hukuk kuralları deyince bir toplumsal düzeni sağlamak parlamentolarda hazırlanan ve çıkarılan çeşitli mevzuat akla gelir. Bu arada her toplumda yürürlükte olan din, ahlak ve görgü kuralları da devam eder. Parlamentoda hazırlanan ve çıkarılan mevzuat çok çeşitlidir. Bunların başında anayasalar gelir.

Anayasa

Anayasalar bir ülkede hazırlanan **en üst** düzeydeki yazılı hukuk kurallarıdır. Diğer tüm mevzuat buna uygun olmak zorundadır. Anayasa ile çelişen bir yasa ya da başka bir yazılı düzenleme olamaz. Her ülkenin kabul ettiği birtakım uluslararası antlaşma ve sözleşmeler, kararlar, ilkeler de olabilir. Bunlar da anayasa çerçevesinde o ülkenin parlamenter kurallarına göre o ülkenin yazılı hukuk kuralı haline getirilir. Yasayla kabul edilir. Demek ki anayasadan sonra yasalar (kanunlar) geliyor.

Kanun

Yasa ile kanun aynı şeydir, aynı anlamdadır. Birbirinden farkı yoktur. Yasa anayasadan sonra çıkarılan en üstteki hukuksal düzenlemedir. Parlamentoda kabul edilir. Türkiye Cumhuriyeti parlamentosunun adı Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Yasadan sonra Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, yönetmelik, genelge, yönerge gelir. Bunların her biri kendisinden bir üstte olan yazılı hukuk düzenlemelerine aykırı olmamak koşuluyla onun daha ayrıntılı yazılmış olanlarıdır. Bunların hepsi birlikte bir hukuksal bütünlük oluşturur. Tamamına mevzuat denir.

Mevzuatın Derlenmesi

Mevzuat kendi içinde daha kolay ulaşılması için çeşitli şekillerde derlenir. Sağlık mevzuatı, eğitim mevzuatı, trafik mevzuatı gibi... Sosyal hizmet mevzuatı da bunlardan biridir. Sosyal hizmet alanları ile ilgili mevzuat bu kapsama girer. Çocuklarla, yaşlılarla, engellilerle... yani sosyal hizmet elemanlarının çalıştığı birey ve konularla ilgili her türlü mevzuat sosyal hizmet ya da sosyal hizmetler mevzuatıdır.

Anayasalarda ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında da sosyal hizmetlerle ilgili maddeler vardır. Bunlar sosyal hizmetlerle ilgili **en üst** düzeydeki yazılı ulusal düzenlemelerdir. Kendisinden aşağıda olan mevzuat için yol göstericidirler. Uluslararası sosyal hizmet mevzuatı da bir ülke tarafından benimsenip ulusal mevzuat kapsamına alınırsa o ülke mevzuatının bir parçası olur. Örneğin uluslararası düzeyde evlatlık alma ya da verme nasıl olacaktır. Bunu uluslararası mevzuat düzenler. Daha alt düzeydeki, yönetmelik, yönerge gibi mevzuat da uygulamalara ışık tutar. Bir işletmenin nasıl kurulacağını ve işletileceğini, o işletmede, kuruluşta uyulması gereken kuralları gösterir. Böylece uluslararası düzeyden ulusal düzeye, ulusal düzeyden bir işletme düzeyine ve kişiler arası ilişkilere kadar düzeni sağlayan tüm kurallar o ülkenin mevzuatını oluşturur.

KADIN HAKLARI VE AİLE MEVZUATI

Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet bedenin biyolojik bir özelliğidir, ancak toplumsal cinsiyet, toplumun kadınlığa ve erkekliğe atfettiği anlamlardır.

Ataerkillik

Kadınların biyolojik farklılıkları, toplumsal, kültürel ve politik baskı araçlarına dönüşmesi ve toplumsal hiyerarşilerin toplumsal cinsiyetle örülmesidir. Bir toplumsal yapı olan ataerkillik iki şekilde var olur:

1. Objektif var oluş

Toplumda kadınlar ve erkekler açıkça eşitsiz koşullarda yaşar.

2. İdeolojik var oluş

Objektif durumun içselleştirilmesi ve normal olarak algılaması da ataerkilliğin ideolojik var oluşudur.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Toplumsal cinsiyette eşitlik fırsatları kullanma, kaynakların ayrılması ve kullanımında, hizmetleri elde etmede bireyin cinsiyeti nedeniyle herhangi bir ayrımcılığa uğramaması demektir. Toplumsal cinsiyette hakkaniyet kadın ve erkeğin farklı gereksinimi ve güçlerinin olduğu, bu farklılıkların belirlenerek iki cinsiyet arasındaki dengeyi düzeltecek şekilde gerekenlerin yapılması anlamına gelmektedir. Kadınların insan hakları, insan hakları bütünün bir parçası, insan haklarının kadınlar için de eksiksiz olarak uygulanmasıdır ve devletlerin vatandaşlarına karşı olan bir yükümlülüğüdür.

Ülkemizde Kadın Haklarının Gelişimi

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınlar ve erkekler arasında hukuken ve uygulamada eşitlik, sosyal hizmetlerin temel amaçlarından olan insan haklarını güvence altına almak, kadın veya erkek tüm vatandaşların insan haklarına erişimi sağlamakla doğrudan ilgilidir. Osmanlı İmparatorluğu'nda kadınların hukuki konumunun tipik özellikleri, erkeğin çok eşliliği, miras bölüşümü ve şahitlik gibi konular başta olmak üzere kadın ve erkeğin yasalar önünde eşit olmaması idi. Avrupa'da ve Osmanlı dahil birçok ülkeye sirayet eden aydınlanma düşüncesi, ulusçuluk hareketleri ve bunların da etkisiyle 1800'lerin ikinci yarısında kentli üst sınıf okumuş kadınlar arasında başlayan Osmanlı kadın hareketi sayesinde İmparatorluğun son döneminde kadın haklarına dair bir bilgilenme ve bilinçlenme süreci başlamıştır. Cumhuriyet'in ilanını takip eden inkılaplar boyunca kadınlar vatandaş olarak birçok hak elde etmişlerdir. Bu dönem adeta bir devlet femi-nizmi dönemidir. Seçme seçilme, eğitim hakları ve medeni yasa ile aile hakları bu dönemde kazanılmıştır. 1980'lerden beri kuvvetlenerek devam eden kadın hareketi giderek çok parçalı, çok renkli bir hâle gelmiş

ve talepleri çoğalmıştır. Süreç içinde ülkemizde kadın hareketinin de talepleri doğrultusunda toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya ve aile içi şiddeti önlemeye yönelik önemli yasal adımlar atılmıştır. 2000’li yıllarda bunların en önemlileri yeni Türk Medeni Kanunu ile Türk Ceza Kanunu’nda yapılan değişikliklerdir.

Türkiye’de Aile Politikaları

Ülkemizde uygulanan aile politikaları kalkınma planlarında açıkça gözlenebilir. Bugüne kadar Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılan planlar, ülkemizde aile politikası, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik ve sosyal hizmet gibi temel politika alanları içinde belirlenmektedir. 2007’de üreme sağlığı konuları önemli bir gündem oluşturmuştur. Son dönem politikalar, bakım hizmetlerinin ev kadınlarınca yapılmasını dolaylı olarak getirmekte, kadınların çalışma yaşamına ve toplumsal hayata katılımlarında bakım hizmetlerinin kamu tarafından desteklemesinin gereği ve önemi gözardı edilmektedir.

ÇOCUK VE GENÇLİK MEVZUATI

- Ulusal ve uluslararası belgelerde çocuk olarak **18 yaşın** altındaki kişiler, genç olarak da 15-**24 yaş** arasındaki kişiler kabul edilmektedir. Zaman içerisinde çocukların ve gençlerin yaşadıkları sorunlar çeşitlenmekte ve devletler bu sorunları önlemeye ve çözmeye yönelik gerekli düzenlemeler yapılmaktadır.
- Yapılan düzenlemelerde BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin referans alındığı, ülkelerin kültürel faktörlerine bağlı olarak değişiklik gösterdiği ancak çocukların ve gençlerin gelişme, eğitim, sağlık ve temel insan haklarına ulaşabilmesi konularında birleşildiği görülmektedir.

Türkiye'de Çocuk Mevzuatı

- Anayasa'da Çocuk (4. Madde, 10. Madde, 41 madde, 42. Madde, 50. madde ve 60. Madde)
- Sosyal Hizmetler Kanunu
- Çocuk Koruma Kanunu
- Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- İş Kanunu
- Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- 138 No'lu Asgari Yaş Sözleşmesi

- 182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi
- Türk Medeni Kanunu
- Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun
- Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği
- Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük
- Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
- Avrupa Konseyi B.M. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları)
- Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları)

Türkiye’de Gençlik Mevzuatı

- Anayasa’da Gençlik (58. Madde)
- Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu
- Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
- Gençlik Merkezleri Yönetmeliği
- Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs Kredi Verilmesine İlişkin Kanun
- Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Burs-Kredi Yönetmeliği
- Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Öğrenim Kredisi Yönetmeliği
- Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Katkı Kredisi Yönetmeliği

YAŞLILAR VE ENGELLİLERLE İLGİLİ MEVZUAT

- Dünya Sağlık Örgütü, **1963 yılında** yaşlanmayı kronolojik olarak ele almış ve 3 aşamaya ayırmıştır orta yaşlılar (45 - **49 yaş**), yaşlılar (60 - **74 yaş**), ileri yaşlılar (75 + yaş).
- Engelli, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişidir.
- Yaşlılığın temel belirleyicisi kronolojik yaştır ve **60 yaşın** üstündeki kişiler yaşı olarak çeşitli yasal haklara sahip olmaktadır.
- Sosyal hizmetler açısından engelliler; hafif engelli, ağır engelli ve bakıma muhtaç engelli olmak üzere üç gruba ayrılır.

Anayasa'da Yaşlılar ve Engelliler

Ülkemizde yürürlükte bulunan yaşı ve engelli mevzuatını, bakım hizmetleri, sosyal güvenlik uygulamaları ve sosyal yardımlar olarak üç grupta sınıflandırmak olanaklıdır. Ayrıca yerel yönetimlerin yaşı ve engelli hizmetlerinde yaşlılara ve engellilere yönelik sosyal hizmetlerin yasal temelini Anayasamız oluşturmaktadır. 1982 Anayasasının 10., 42., 49., 50., 61. ve 62. maddelerinde diğer özel gereksinim gruplarının yanı sıra yaşlıların ve engellilerin korunması ve güçlendirilmesi gereğini gösteren hükümler bulunmaktadır.

Diğer Mevzuatta Yaşlılar ve Engelliler

- **2005 yılında** yürürlüğe giren Engelliler Kanunu, engellilerin; ulaşılabilirlik, istihdam, bakım ve sosyal güvenliğe ilişkin sorunlarının çözümünü amaçlamaktadır.
- Yaşlı ve engelli bakımı hizmetlerinin kamusal sorumluluğu 2011'de çıkan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına verilmiştir.
- Yaşlılara ve engellilere yönelik sosyal hizmetlerin planlanması ve uygulanmasında sorumlu kurum Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı bulunan Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüdür.
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, yaşlı bakımı hizmetlerini; 2001'de yürürlüğe giren, Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, 2008'de yürürlüğe giren, Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği, 1987'de yürürlüğe giren, Kamu Kurum ve Kuruluşları Bünyesinde açılacak Huzurevlerinin kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik ve 2008'de yürürlüğe giren, Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik dört temel yönetmeliğin hükümleri doğrultusunda yürütmektedir.
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, engelli bakımı hizmetlerini 3 yönetmeliğin hükümleri doğrultusunda yürütmektedir. Bunlar: 2006'da yürürlüğe giren, Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik, 2006'da yürürlüğe giren, Bakıma Muhtaç Engellilere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği, 2016'da yürürlüğe giren, Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliğidir.

- Yaşlıların ve engellilerin sosyal güvenliğiyle ilgili yasal düzenlemeler bu kişilerin, malullük ve emeklilik durumunda çalıştıkları dönemde ödedikleri primlerle orantılı olarak ekonomik yönden düzenli olarak desteklenmelerini içerir. Yaşlıların ve engellilerin sosyal güvenliğiyle ilgili temel yasal düzenleme 2006'da yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'dur.
- Yaşlılara ve engellilere sosyal yardımla ilgili yürürlükteki temel Kanun, **1986 yılında** çıkarılan 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'dur. Sosyal yardımla ilgili yürürlükteki bir diğer kanun, **1977 yılında** yürürlüğe giren 2022 sayılı, "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz, Kimsesiz Türk Vatandaşına Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun"dur.
- Yaşlılara ve engellilere sosyal hizmetlerin sunulmasına düzenleyen diğer kanunlar arasında, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu yer almaktadır. Engellileri ilgilendiren ve sosyal hizmet mevzuatı kapsamında değerlendirebileceğimiz diğer hukuksal metinler; sağlıkla, istihdamla ve eğitimle ilgili düzenlemelerdir.
- 1982'de yayınlanan Birleşmiş Milletler Yaşlılık İlkeleri, dünya yaşlılarının; bağımsızlık, katılım, bakım, kendini gerçekleştirme ve itibar hakları üzerinde durmaktadır.

SAĞLIK ALANINDA SOSYAL HİZMETLE İLGİLİ MEVZUAT

- Sağlığın bedensel, ruhsal (zihinsel) ve sosyal ögelerden oluştuğu ve bunlardan birinde yaşanan sorunun diğerlerini de olumsuz etkileyeceği Dünya Sağlık Örgütü tarafından kabul edilen tanımlamada belirtilmiştir. Sosyal hizmet uzmanı sosyal sağlığın temininde etkin ve karar verici konumdadır. Sosyal hizmet sağlık alanında yüz yılı aşkın süredir etkindir.
- Ülkemizde sağlığın yalnızca bedensel ve zihinsel sorunlar ve hastalıklarla ilgili olmadığı ilgili kişiler tarafından fark edilmiş ve **1961 yılında** Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir.
- 1982 Anayasası'nın 56. maddesinde sağlığın önemini gösteren hükümler bulunmaktadır.
- 1987'de yürürlüğe giren Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu da ülkemiz sağlık sisteminin temel yapılanmasını oluşturmaktadır.
- 3359 sayılı Kanun'da sağlık hizmetlerine ilişkin ana ilkeler sıralanmıştır.
- Ülkemiz sağlık sistemi yeniden yapılanma sürecindedir. Bu yapılanmanın belirleyici mevzuatı ise 2011'de çıkarılan Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'dir. Kararname ile Sağlık Bakanlığının teşkilatı yeniden yapılandırılmıştır. Yeniden yapılanma ile yeni genel müdürlükler ve onların bağlı olduğu kurumlar kurulmuştur. Bunlar içinde sosyal hizmetle ilgili olan üst yönetim kurumları Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü ve Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü'dür. Bu

birimlerin görev ve sorumlulukları 2012’de yürürlüğe giren, Sağlık Bakanlığına Bağlı Kuruluşları Hizmet Birimlerinin Görevleri İle Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik’te tanımlanmıştır.

- Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, Bakanlık politika ve hedeflerine uygun olarak, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerini vermek üzere hastanelerin, ağız ve diş sağlığı merkezlerinin ve benzeri sağlık kuruluşlarının açılması, işletilmesi, faaliyetlerinin izlenmesi, değerlendirilmesi ve denetlenmesi, bu hastanelerde her türlü koruyucu, teşhis, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetlerinin verilmesini sağlamakla görevlidir.
- Ülkemiz koruyucu ve önleyici halk sağlığı hizmetleri, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan “Kronik Hastalıklar, Yaşlı Sağlığı ve Engelliler Daire Başkanlığı”nın, “Çocuk ve Ergen Sağlığı Daire Başkanlığı”nın, “Ruh Sağlığı Programları Daire Başkanlığı”nın, “Tüberküloz Daire Başkanlığı”nın ve “Kanser Daire Başkanlığı”nın görevleri sosyal hizmetle yakından ilgilidir.
- Tıbbi ve psikiyatrik sosyal hizmetin hastanelerde gelişmesinde ve uygulanmasında 1983’te yürürlüğe giren Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği’nin özel bir yeri vardır. Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliğinde hastanelerde sosyal hizmet birimlerinin ve sosyal hizmet uzmanlarının mesleki rol ve sorumlulukları tanımlanmıştır.
- 2011’de yürürlüğe giren, Tıbbi Sosyal Hizmet Uygulama Yönergesi, hastanelerde sosyal hizmet uzmanlarının rol ve sorumluluklarının yanı sıra tıbbi sosyal hizmetin uygulanmalarının hukuksal çerçevesini ayrıntılı biçimde ortaya koyan bir belgedir. Tıbbi sosyal hizmet uygulaması hastane dışında, hastanın sosyal çevresinde de yapılmaktadır.

- Hasta hakları birimlerinin hastane ortamlarında yapılandırılması **1998 yılında** yürürlüğe giren Hasta Hakları Yönetmeliği ile olmuştur. Hasta Hakları Yönetmeliği'nde ayrıntılı olarak hasta haklarıyla ilgili temel ilkelere yer verilmiştir.
- Hekim seçme hakkının hastanelerde nasıl uygulanacağını aydınlığa kavuşturmak için **2007 yılında** Sağlık Hizmeti Sunumunda Poliklinik Hizmetlerinin Hastaların Hekimini Seçmesine ve Değiştirmesine İmkân verecek Şekilde Düzenlenmesi Hakkındaki Yönerge yürürlüğe konulmuştur.
- Sağlık Bakanlığı **2011 yılında** Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri Hakkındaki Yönerge'yi yürürlüğe koymuştur. Yönergenin amacı; ağır ruhsal bozukluğu olan hastalara, toplum temelli ruh sağlığı modeli çerçevesinde psikososyal destek hizmetlerinin verilmesidir.
- Madde bağımlılığının önlenmesi ve tedavi hizmetlerinin geliştirilmesiyle ilgili hukuksal düzenleme, **2013 yılında** yürürlüğe giren Madde Bağımlılığı ve Tedavi Merkezleri Yönetmeliği'dir.
- İlki 2000'de çıkan Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeliği **2009 yılında** yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin amacı, tedavisi doku veya organ nakli ile mümkün olan hastaların hayatiyetini sürdürmek için nakilleri gerçekleştirecek organ ve doku nakli merkezlerinin, organ ve doku kaynağı merkezlerinin ve doku tipleme ünitelerinin açılması, çalışması ve denetimi ile bunların bağlı olduğu kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşların uymak zorunda oldukları usul ve esasları düzenlemek, organ ve doku nakli hizmetlerinin yürütülmesinde uyulması gereken esasları belirlemektir.

- Organ ve doku nakli hizmetlerinin gelişmesi için bir diğer düzenleme **2012 yılında** Sağlık Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan Organ Nakli Merkezleri Yönergesi'dir.
- Ücretsiz sağlık hizmetini de kapsayan sosyal yardımla ilgili yürürlükteki temel kanun, **1986 yılında** çıkarılan 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'dur.
- **1992 yılında** yürürlüğe giren, 3816 sayılı, Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkındaki Kanun ile çok sayıda vatandaşıma ücretsiz sağlık hizmeti sağlanmıştır.
- **2006 yılında** yürürlüğe giren Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile bu kişiler kanun'un kapsamı içine girmiştir.
- **2000 yılında** yürürlüğe konulan Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliği'nde acil servis hizmetlerinden yararlanan hastalardan Sosyal güvencesi olmayıp ödeme gücü olmayanlardan ücret talep edilmemektedir.
- **2010 yılında** yürürlüğe konulan Engellilik Ölçütü, Sınıflandırması ve Engellilere verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkındaki Yönetmelik yoluyla sağlık kuruluşlarının engelliliğin tespitiyle ilgili sorumluluğu hukuksal altyapıya kavuşmaktadır.
- **2005 yılında** yürürlüğe giren Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkındaki Yönetmelik, evde bakım hizmeti veren sağlık kuruluşlarının açılmasını ve denetimini düzenlemektedir.

- **2005 yılında** yürürlüğe giren Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkındaki Yönetmelik, evde bakım hizmeti veren sağlık kuruluşlarının açılmasını ve denetimini düzenlemektedir.
- Sağlık Bakanlığı tarafından 2011'de yürürlüğe konulan Toplum Sağlığı Merkezlerinin Kurulması ve Çalıştırılmasına Dair Yönerge amacı, toplum sağlığı merkezlerinin organizasyonu, kadroları, görevleri ile çalışma usul ve esaslarını belirlemektir.
- Sağlık Bakanlığı, **2011 yılında** Yataklı Sağlık Tesislerinde Yanık Tedavi Birimlerinin Kurulması ve İşleyişi Hakkındaki Yönerge'yi yürürlüğe koymuştur. Yanık ekibinde görevli sosyal çalışmacı, hasta ve yakınlarına tedavi planı doğrultusunda, sosyal ve psikolojik destek hizmetleri vermektedir.
- Sosyal hizmet mesleğinin aktif katkılar verdiği bir çalışma alanı da diyaliz hizmetleridir. Diyaliz Merkezleri Hakkında Yönetmelik **2010 yılında** yürürlüğe girmiştir.

SOSYAL HİZMETTE CEZA ADALET MEVZUATI

Sosyal hizmet uzmanlarının ceza adalet sisteminin yasal sınırları içinde sosyal hizmet uygulamasının sosyal hizmetin değerleri ve sosyal adalete bağlılığı çerçevesinde yapabilmesi için; öncelikle bu alanla ilgili mevzuata hâkim olmaları, bu uygulamanın mesleğin kredibilitesi artırmak ve hizmet kullanıcıları olan müracaatçı ve müracaatçı sistemlerine kaliteli hizmet verebilmek açısından oldukça önemlidir.

Bir sosyal hizmet uzmanının öğrenim süreci ve yaşadığı mesleki deneyim boyunca, yasalar çerçevesinde çalışırken öncelikle kendi deneyimlerine bakması gerekliliği önemlidir.

Herkesin dünyadaki davranışlarımızı ve algılarımızı şekillendiren değerleri ve prensipleri vardır. Bu nedenle, sosyal hizmet uzmanlarının kendi kararlarını uygularken verdikleri hizmetler üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olacağı için mesleki değerleri oldukça önemlidir.

Ceza adalet sistemi içerisinde sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştığı çocuk ve yetişkinler için bilimsel literatürde iki ayrı sistemden söz edilmektedir. Bunlar; **18 yaşına** kadar çocuk ve gençleri kapsayan çocuk adalet sistemi, diğeri de yetişkinleri kapsayan ceza adalet sistemidir.

Çocuklar ve yetişkinler arasındaki gelişimsel farklılıkların kabulünün ardından gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklar için yeni bir anlayış geliştirilerek çocuk yüksek yararı da göz önünde tutularak daha çocuk dostu bir anlayış kabul görmeye başlamıştır. Böylelikle çocuklara uygulanan kurallar yetişkinlere uygulanan kurallara göre farklılık göstermiş ve çocuk adalet sistemi yapılandırılmıştır.

Ceza hukukunda çocukların sorumluluğu ve kovuşturma ve yargılama sürecine ilişkin kanun maddeleri ve cezalar ile güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını sağlayan ilgili ceza kanun maddeleri mevcuttur.

Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler

- Kanunun hükmü ve amirin emri (TCK M.24)
- Meşru savunma ve zorunluluk hâli (TCK M.25)
- Hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası (TCK M.26)
- Sınırın aşılması (TCK M.27)
- Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit (TCK M.28)
- Haksız tahrik (TCK M.29)
- Hata (TCK M.30)
- Yaş küçüklüğü (TCK M.31)
- Akıl hastalığı (TCK M.32)
- Sağır ve dilsizlik (TCK M.33)
- Geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma (TCK M.34)

Çocuklar için kurulan ceza infaz kurumları, kapalı ve açık sistemdir. Kapalı olanlar tutuklu çocuklar için, hükümlüler için ise çocuk eğitim evleri mevcuttur. Koruyucu ve destekleyici tedbirler, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından, çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak Madde 11- (1)'de verilmiştir.

Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun ikinci bölümü Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler başlığında, Madde 5'te şöyle açıklanmıştır; Madde 5- (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir.

Bu tedbirler;

- Danışmanlık tedbiri (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı MEB-RAM)
- Eğitim tedbiri (Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Müdürlükleri Milli Eğitim Bakanlığı)
- Bakım tedbiri, (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı)
- Sağlık tedbiri (Sağlık Bakanlığı)
- Barınma tedbiri (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı) Kadınların adalete erişimi bakımından en önemli uluslararası metin Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)'dir, **2013 yılında** adalete erişime dair "genel tartışma" düzenlemiş, genel bir kavram belgesi hazırlamıştır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin 2. ve 15. maddeleri adalete erişim açısından hukuksal temel oluşturmaktadır. Adli sosyal hizmet, sosyal refah alanında kanun ve mevzuatı ve kanun ile ilgili profesyonellerin eğitime odaklanan uygulama ortamlarında yasalar çerçevesinde kendi mesleki değerleri bağlamındaki çalışmaları ile tanımlanmaktadır. Bu tanımlama sosyal hizmetin aile içi şiddet ve mahkemeler, çocuk suçluluğu ve yetişkin cezalandırılması ve kolluk kuvvetleri gibi uygulamaları kapsamaktadır.

Kanun, sosyal hizmet uzmanlarına çok önemli kararlar alma ve ayrımcılık karşıtı uygulamaları önleme ve müracaatçıları için yasal haklar çerçevesi sağlama konusunda rehberlik edecek ve yardımcı olacak bir çerçeve sunmaktadır. Sosyal adalet ve insan hakları ilkeleri, sosyal hizmet için esastır ve hukuka ve sosyal hizmet uygulamalarını nasıl etkilediğine dair derinlemesine bir anlayış olmadan etkili bir şekilde uygulama yapmak imkânsız olacaktır.

SOSYAL GÜVENLİK MEVZUATI

- Genel olarak sosyal güvenlik sanayi toplumunda, çalışanların karşılaştıkları, çalışma yaşamından doğan risklere karşı (hastalık, işsizlik, bakıma muhtaçlık, endüstri kazaları vb.) kendilerinin ve ailelerinin korunmaları için devletçe geliştirilen parasal ve kurumsal önlemler şeklinde değerlendirilmiştir.
- Sosyal güvenliğin uygulanmasında kullanılan araçlar ise sosyal sigortalar, sosyal hizmetler ve sosyal yardım şeklinde sıralanabilir.
- Bir ülkede sosyal güvenliği sağlayan en önemli ve temel kuruluşlar hiç kuşkusuz sosyal sigortalardır. Bu yöntemde sigorta primleri esas tutulmaktadır.
- Gelire göre alınan primler sigortalıya ve hak sahibi yakınına gelir ve hizmet olarak ödenmektedir. Bu yönüyle de sosyal sigorta uygulaması sosyal adaletin düzenlenmesinde önemli bir işlev yüklenmektedir.
- Türkiye’de var olan sosyal sigorta hizmetleri **2006 yılında** çıkarılan 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurum Kanunu ile tek çatı altına toplanmıştır. Bu şekilde sosyal güvenlik sisteminin sorunlarının çözülmesi, açıklarıyla mücadele, hizmet kalitesinin artırılması amaçlanmıştır. Bu son kanunla sosyal güvenlik tek çatı altında toplanırken, sosyal sigorta ve genel sağlık sigortası da planlanmıştır. Böyle toplumun tüm kesimleri kapsama alınırken Primsiz Ödemeler kısmıyla da sosyal yardımlar düzenlenmiştir. Bu kurum **2018 yılında**, hizmetlerin etkililiği ve verimliliği açısından Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çatısı altına alındı.
- Sosyal güvenlik sisteminin primsiz ödemeler kısmını sosyal hizmetler ve sosyal yardım uygulamaları oluşturur.

- Sosyal hizmetler genel olarak sosyal sorun yaşayan; yaşlı, yoksul, engelli, aile, kadın, çocuk gibi özel gereksinim gruplarına ve psikososyal destek anlamında toplumun tüm kesimlerine yönelmektedir.
- Sosyal yardım uygulamalarında ise **daha çok** muhtaçlık durumu göz önüne alınarak yardım uygulamasında bulunulur.
- Türkiye’de sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde verilmektedir.
- Dünyanın birçok ülkesine olduğu gibi Türkiye’de de şehit aileleri ve gazilerle ilgili sosyal güvenlik amaçlı düzenlemeler yapılmıştır.
- Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nda bu alandaki sosyal çalışmaları odağına alan bir daire başkanlığı işlevsel kılınmıştır. Bu dairenin amacı söz konusu mevzuatta kapsamlı bir şekilde belirtilmiştir.

DİĞER SOSYAL HİZMET ALANLARINI İLGİLENDİREN MEVZUAT VE GENEL DEĞERLENDİRME

Aile, kadın, çocuk, gençlik, yaşlılık, engellilik, sağlık, suçluluk ve sosyal güvenlik konu başlıkları tüm sosyal hizmet alanlarına ilişkin kuşatıcı ve kapsamlı bir içerik vaat etmektedir. Bununla birlikte, sosyal hizmet ihtiyacı duyan kitlenin genişliği ve sosyal çalışma mesleğinin ve disiplininin uğraş alanlarının çeşitliliği düşünüldüğünde, kaçınılmaz olarak dışarıda kalan kimi hususlar bulunacaktır.

- Mülteciler ve sığınmacılar her zaman sosyal çalışmanın birincil müracaatçıları arasında yer almışlardır. Yerinden edilen çaresiz insanların bambaşka bir ülkede ciddi uyum sorunları yaşamaları muhtemeldir. Şu halde, sosyal çalışmacı ülkesindeki mülteci ve sığınmacılara ilişkin mevzuatı bilmekle yükümlüdür.
- Sosyal çalışma, bir bakıma, insan hakları uygulayıcısı veyahut insan hakkı ihlallerine karşı mücadele veren bir meslek olarak görülebilir. Şu halde, bir sosyal çalışmacının insan haklarına ilişkin mevzuatı bilmeksizin veyahut buna duyarsız kalarak mesleğini icra etmesi düşünülemez.
- Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinden ayrı olarak, insan hakları ve sosyal çalışma arasındaki ilişkinin en görünür ve belirgin olduğu metinlerden biri de Avrupa Sosyal Şartıdır.
- Ülkemizde toplumla sosyal çalışma bağlamında toplum örgütlenmesi çalışmalarına yön veren hukuki metin mülga Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği idi

24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 9. Maddesinin değişik (j) bendi ile 15. Maddesi hükümlerine dayanılarak hazırlanan yönetmeliğin amacı toplum merkezlerindeki hizmetin tür ve niteliğine, açılış ve işleyişine ilişkin esasları, kuruluş personelinin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir.

- Doğal afet ve kriz durumlarında sosyal çalışmacılar her zaman etkin biçimde faaliyet gösterir. Esasen bizatihi meslek dünyayı çepeçevre saran bir kriz ikliminde neşet etmiştir.
- Dünyada ve özellikle Anglo-Sakson dünya ile Kıta Avrupası'nda neo-liberalizmin kabuk değiştirmesiyle birlikte, sosyal hizmet sunumundaki merkezîyetçi yapı değişime uğramıştır. Hizmetlerin yerel aktörler aracılığıyla sunulması fikri hem maliyeti azaltacaktır hem de müracaatçıya doğrudan ulaşacaktır. Ülkemizde de son yıllarda belediyeler ve il özel idarelerinin artan sosyal hizmet etkinliği dünyayla koşutluğu kanıtlamaktadır.
- 25 Haziran 2003 tarihinde kabul edilen 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu pek çok sosyal sorunun kök nedeni olan işsizlikle mücadeleyi hedeflemektedir.
- Diyanet İşleri Başkanlığı kimi protokoller aracılığıyla da sosyal hizmet alanlarında faaliyet gösterebilmektedir.
- Okul sosyal çalışması maalesef ülkemizde henüz kendine yer bulabilmiş bir sosyal hizmet alanı değildir. Hâlbuki dünyanın gelişmiş ülkelerinde en yaygın sosyal hizmet uygulamalarından biri okul sosyal çalışmasıdır.
- Çokkültürlü ve çok katmanlı yeni dünyada sosyal çalışmanın ihtiyaç duyduğu yasal düzenlemeler olmuştur.

- Bunlardan birkaçı şöyledir:
 - » 1975 Cinsiyet Eşitliği Yasası
 - » 1976 Irk İlişkileri Yasası
 - » 1995 Özürlülere Karşı Ayrımcılık Yasası
- Bugün Türkiye’de toplumda, ailede, bireysel olarak çeşitli sosyal sorunları körükleyen bir olgu ve sorun daha vardır. Bu da kredi kartı borçlanması sorunudur. İlk kredi kartının ABD’de 1920’li yıllarda piyasaya çıkmasından ortalama **30 yıl** sonra kullanımı yaygınlaşmaya başladı. Ancak kredi kartının insanların sosyal yaşamlarını olumsuz etkileyecek düzeyde yaygınlaşması Avrupa’da 1980’li yıllarda oldu. Türkiye’de bu yaygınlaşma 1990’lı yıllara rastlar. Son **10 yılda** (2002-2012) kredi kartı borç oranı 40 kat arttığını, **bir yılda** da (2011) **%30** arttığını resmî rakamlar göstermektedir. Bugün Türkiye’de her **dört kişiden** biri kredi kartı borcunu ödeyememektedir.

Bu insanlara yardım etmek gerekmektedir. Bu yardım bir yandan yurttaşlarımıza verilecek sosyal destektir, ama daha önemlisi toplumsal dengenin ve huzurun sağlanması için yapılacak bir sosyal çalışmadır. Sosyal çalışma mesleği bu alana da Avrupa’da girmiş ve insanların toplumsal uyumlarının yeniden yapılanması için, onların toplumda gene göğüslerini gere gere dolaşabilmeleri, sosyal ilişkilerini yeniden düzeltebilmeleri için sorumluluk üstlenmiştir.